

Опубліковано: « [Дзеркало тижня](#) », № 4 (784) 5 – 12 лютого 2010 р. Алла БОЙКО — доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

"Деградація середньої та вищої освіти", "техногенні катастрофи", "поширення інфекційних хвороб", "еміграція вільнодумців і релігійних дисидентів". Ні, це не сценарій чергового фільму жахів. Такі біди, як пророкують кілька академіків і докторів наук, упадуть на голови українців, якщо в середніх школах запровадять факультативний курс «Етика віри». Це — короткий зміст їхнього [відкритого листа](#), який вони розіслали електронною поштою.

Для того щоб теоретично дійти якогось висновку або знайти щось близьке до істини, необхідно мати різнобічну інформацію. Життя ще раз довело цю аксіому — впродовж тижня відвідала презентацію книжки російських авторів «Государства и религии в Европейском союзе» (М., 2009) і отримала "антирелігійного" листа до Міністра освіти і науки І.Вакарчука з проханням його підписати. Сьогодні цей лист активно обговорюють в Інтернеті. Його автори — декілька докторів і кандидатів наук — наголошують на тому, що Україні заважає йти в Європу релігія, трактована ними як ознака середньовічного мислення. А якщо конкретніше, то нашому руху в Європейський Союз "протистоїть" шкільний курс «Етика віри», який уже запроваджено в деяких школах як експериментальний.

Так, справді, в Україні церква відокремлена від держави, а школа від церкви. Це — закон нашої держави, і ніхто не збирається його порушувати. Тому й запропонований шкільний курс «Етика віри» є факультативним, і передбачається, що діти відвідуватимуть його за згодою батьків.

Не заглиблюватимусь у роздуми "підписантів" щодо клерикалізації сучасної України та засилля релігії в нашому суспільстві. Це їхня думка і вони мають на неї право. Як, утім, мають право виступати проти запровадження в середній школі навчального курсу «Етика віри».

Коротко процитую авторів так званого антирелігійного листа. Можливі наслідки клерикалізації для нашого суспільства, на їхню думку, просто жахливі:

1. Деградація середньої та вищої освіти в країні, осереднювання її та сприйняття за істину в останній інстанції змісту проповідей науково недоосвічених священнослужителів.

Не зайво згадати, що від середньовіччя наука і освіта були прерогативою монастирів, а в університетах неодмінно були релігійно-філософські факультети. Як і те, що найвідоміші вітчизняні й закордонні вчені, дослідники, лікарі, природознавці були глибоко віруючими

людьми. А крім того — як викладання «Етики віри» може завадити вивченню природничих дисциплін? І важко повірити, що сучасні школярі, які мають вільний доступ до багатьох джерел інформації, прийматимуть за істину те, що хтось спробує їм нав'язати.

2. Неминуче зростання кількості техногенних катастроф унаслідок низької кваліфікації обслуговуючого персоналу.

Як відомо, найбільша в Україні техногенна катастрофа сталася саме в часи панування атеїстичного режиму, який не зміг запобігти трагедії на Чорнобильській АЕС, як, утім, не зміг упоратися і з її наслідками.

3. Значне погіршення медичного обслуговування та зростання захворюваності населення, поширення інфекційних хвороб.

Який зв'язок між епідеміями і шкільним курсом «Етика віри»? І хіба не знають шановні «підписанти», що країни, де здоровий спосіб життя став культом — Німеччина, США, Ізраїль, Японія та ін., переживають у XX—XXI століттях вільне співіснування всіх конфесій. І що жодне релігійне вчення не схвалює пияцтва, наркоманії, розпусти, які є основними спричинниками хвороб, а віруючі люди стають не тільки найкращими лікарями і медичними сестрами, санітарами (бо мають справжнє співчуття до хворих), а й надають безплатну медичну допомогу тим, хто її потребує, — наприклад, місія католицьких волонтерів в Африці тощо.

4. Зведення нанівець вітчизняного ВПК та остаточна декваліфікація відповідних виробничих колективів.

Без коментарів!

5. Виникнення конфліктів між громадянами різних віросповідань, між гілками різних православних церков тощо.

Цьому пункту потрібно приділити особливу увагу. Дійсно, держава повинна вести роботу для запобігання міжконфесійним конфліктам. Але це не означає, що релігійне життя в країні має ігноруватись або заборонятися. Надати всім конфесіям рівні можливості, повернути історичну — духовну і матеріальну — спадщину, закликати церкви до діалогу повинні і уряд, і президент. І це робиться в Україні на державному, громадському і церковному рівнях.

6. Еміграція вільнодумців, атеїстично налаштованих фахівців і релігійних дисидентів.

Важко знайти в нашій державі тих, кого покарали б за атеїзм або вільнодумство. І кого можна назвати в Україні, поліконфесійній державі, релігійним дисидентом? А от за часів радянського тоталітаризму таких було дуже багато. Проте емігрувати вдалося лише кільком тисячам, інші ж стали жертвами саме атеїстичного, безбожного в прямому і

переносному значенні цього слова, режиму. Втім, хто заважає сьгоднішнім атеїстам вільно викладати свої ідеї, формувати науковий світогляд нації?

Автори листа до міністра освіти І.Вакарчука попереджають: Україна не стане членом Євросоюзу, оскільки в державі відбувається клерикалізація освіти. Проте аргументів на користь своєї думки шановні доктори і кандидати, на жаль, не наводять. А достатньо лише поглянути, як вирішується ця проблема в країнах Євросоюзу. Skorистаємося вже згаданою вище книжкою «Государства и религии в Европейском союзе». Наклад її всього 1000 примірників, а в Україну потрапило не більше ніж 50, тому й публікація деяких відомостей, як видається, не буде зайвою.

Так, у державних школах Австрії християнська етика є обов'язковим предметом. Якщо ж школярі відмовляються від релігійних занять, вони можуть відвідувати уроки з так званої світської етики. Держава контролює цей процес.

У Німеччині релігійні заняття є обов'язковими в державних школах. Виняток становлять позаконфесійні навчальні заклади. Діти мусульманських іммігрантів відвідують заняття з релігії та культури ісламу, які проводяться турецькою мовою або фарсі. В багатьох державних університетах є теологічні факультети певних конфесій.

Цікаво організовано релігійну освіту в Данії. Там з першого по десятий клас учні вивчають основи християнських знань, цей предмет є обов'язковим. На основі Біблії учні знайомляться з культурними цінностями цієї країни. А старшокласники вивчають основи всіх світових релігій.

В Італії уроки релігійного виховання проводять у державних та приватних дитячих садках і початковій школі — дві години на тиждень, і лише одну годину на тиждень присвячено цій проблемі у старшій школі. Втім, якщо дитина після 13 років не хоче продовжувати релігійну освіту, вона може натомість вивчати інші навчальні дисципліни.

У Фінляндії заняття з релігії та етики — це установлена законом складова турботи про дитину. Тести з релігійних або світоглядних знань є обов'язковими для вступу до університетів.

У країнах Євросоюзу, які мали досвід тоталітарної комуністичної влади, наприклад у Польщі, Чехії, Естонії, ці проблеми теж вирішено толерантно й розумно. Так, у польських середніх школах релігійні заняття запроваджено з 1992 р. Проте якщо батьки не хочуть, щоб їхня дитина опановувала ази католицизму, їм запропонують уроки інші конфесії. Приблизно за таким самим принципом здійснюється освіта в державних і приватних школах Чехії. Теологічні факультети в цій країні існують у п'яти університетах, причому лише в Карловому університеті у Празі їх три (католицький, протестантський і гуситський). В Естонії, де переважно державні школи, вивчення релігії є добровільним і позаконфесійним. Принципи і теми релігійних занять визначено в навчальних планах, затверджених міністерством освіти. Але батьки самі вирішують, вивчатиме їхня дитина основи релігії чи ні.

Основою законодавства країн Євросоюзу є релігійна толерантність та забезпечення прав віруючих, у тому числі й права на здобуття релігійної освіти. Вільна конкуренція ідей є запорукою свободи. І викладання християнської, протестантської, мусульманської, іудейської, буддистської або загальнолюдської етики аж ніяк не може спричинити поділу школярів за принципом "свій–чужий".

Втім, мусимо бути вдячні шановним авторам "антирелігійного листа", які привернули увагу громадськості до тонкої і делікатної проблеми релігійного виховання. Сподіваюся, новий уряд вирішить її з урахуванням української культурної спадщини і в європейських традиціях. *Інститут релігійної свободи, м.Київ*

www.irs.in.ua